

United Nations
Nations Unies

International
Criminal Tribunal
for the former
Yugoslavia

Tribunal Pénal
International pour
l'ex-Yougoslavie

Međunarodni
krivični sud za
bivšu Jugoslaviju

SAŽETAK PRESUDE

(isključivo za medije. Nije službeni dokument)

PRETRESNO VIJEĆE

Haag, 22. mart 2006

SAŽETAK PRESUDE DONESENE U PREDMETU TUŽILAC PROTIV MILOMIRA STAKIĆA

U prilogu se nalazi sažetak presude kojeg je pročitao sudija Pocar:

Kao što je predstavnik Sekretarijata najavio, predmet kojim se danas bavimo jest Tužilac protiv Milomira Stakića. Na osnovu Naloga o rasporedu od 16. marta 2006. Žalbeno vijeće će danas izreći svoju presudu. Kao što se navodi u Nalogu, ovo zasjedanje povodom izricanja presude odvija se na osnovu pravila 15bis(A) Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda u odsustvu jednog od sudija Žalbenog vijeća, sudije Andrésie Vaz koja je odsutna zbog službenog posla za Sud.

Kao što se uvriježilo u praksi Međunarodnog suda, neću pročitati tekst presude, s izuzetkom dispozitiva. Umjesto toga ću sažeti pitanja pokrenuta u ovom žalbenom postupku i zaključke Žalbenog vijeća. Naglašavam da ovaj sažetak nije dio pisane presude, koja je jedini mjerodavni prikaz odluka i obrazloženja Žalbenog vijeća. Kopije pisane presude staviće se na raspolaganje stranama u postupku po završetku ovog zasjedanja.

Kontekst

Ovaj predmet odnosi se na ulogu žalioca u događajima koji su se odigrali u opštini Prijedor, u Bosni i Hercegovini, od 30. aprila 1992. do 30. septembra 1992. Ti događaji, koji se detaljno iznose u Prvostepenoj presudi, uslijedili su nakon što su Srbi 30. aprila 1992. preuzeli vlast u Prijedoru i obuhvataju zločine koji se odnose na logore Omarska, Keraterm i Trnopolje.

Suđenje je započelo 16. aprila 2002., a presuda je donesena 31. jula 2003. Pretresno vijeće je konstatovalo da žalilac nije kriv za zločin genocida (tačka 1), za saučesništvo u genocidu (tačka 2), te za druga nehumana djela (prisilno premještanje), zločin protiv čovječnosti (tačka 8). Pretresno vijeće je žalioca proglasilo krivim za istrebljenje, zločin protiv čovječnosti (tačka 4); ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 5); te za progone, zločin protiv čovječnosti (tačka 6), čime su obuhvaćena i krivična djela ubistva, zločin protiv čovječnosti (tačka 3) i deportacije, zločin protiv čovječnosti (tačka 7). Pretresno vijeće je Milomiru Stakiću izreklo kaznu doživotnog zatvora, koja je, međutim, okvalifikovana obavezanim preispitivanjem nakon izdržanih 20 godina kazne. I žalilac i tužilac su 1. septembra 2003. na tu presudu uložili žalbu. Pretres po žalbi održan je 4., 5. i 6. oktobra 2005.

Žalbeni osnovi

Sada ću se ukratko osvrnuti na žalbene osnove, prvo na tri tužiočeva žalbena osnova, a potom na pet od sedam žaliočevih žalbenih osnova. Žalba tužioca na kumulativne osude razmatraće se zajedno sa žaliočevom žalbom na kumulativne osude. I na kraju ću se osvrnuti na žaliočev žalbeni osnov u vezi s odmjerenjem kazne.

Žalbeni osnovi tužioca

Sada nešto u vezi s pojedinačnim žalbenim osnovama tužioca.

Ciljana grupa za genocid

U skladu s redosljedom u presudi, krenuću s trećim žalbenim osnovom tužioca. Tužilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kada je, prilikom utvrđivanja da li je žalilac počinio genocid, odbilo ciljanu grupu definisati kao sve nersbe u opštini Prijedor i od tužioca zatražilo da genocid formuliše u odnosu kako na bosanske Hrvate tako i na bosanske Muslimane. Alternativno,

Adresa na Internetu: <http://www.un.org/icty/index-b.html>

Outreach program

Jevrema Grujića 11, 11000 Beograd, Srbija i Crna Gora
Tel.: +381 11 2660 322 Fax: +381 11 2669 362

tužilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je konstatovalo da ne postoje dovoljni dokazi iz kojih bi slijedilo da su bosanski Hrvati predstavljali zasebnu grupu protiv koje su bila usmjerena djela koja potencijalno predstavljaju *actus reus* za genocid.

Žalbeno vijeće, uz izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena, konstatuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da se obilježja genocida moraju razmatrati izdvojeno u odnosu na bosanske Muslimane i bosanske Hrvate. U prilog mišljenju da grupa koja je izdvojena da bi se nad njom izvršio genocid mora biti pozitivno definisana ide etimologija termina 'genocid', istorijat sastavljanja Konvencije protiv genocida, kao i diskusija koja je potom uslijedila među stručnjacima, te član 4 Statuta. Argumenti koje je iznio tužilac, iz kojih slijedi da neka grupa može biti subjektivno definisana, nemaju materijalnu težinu pri donošenju ovog zaključka. Ovaj podosnov za žalbu stoga se odbacuje.

Žalbeno vijeće takođe odbacuje i alternativni tužiočev argument da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je konstatovalo da ne postoje dovoljni dokazi da su bosanski Hrvati predstavljali ciljanu grupu. Istina je da je Pretresno vijeće identifikovalo niz pojedinačnih nasilničkih djela čije su žrtve bili pripadnici grupe bosanskih Hrvata. Međutim, činjenica da su neki bosanski Hrvati, neka imovina bosanskih Hrvata i neki objekti važni za bosanske Hrvate bili viktimizirani ne navodi nužno na zaključak da su bosanski Hrvati kao grupa bili cilj krivičnih djela koja bi mogla predstavljati *actus reus* za genocid. S obzirom na sveukupne dokaze u vezi s krivičnim djelima protiv bosanskih Hrvata, nije bilo nerazumno što je Pretresno vijeće konstatovalo da ne može "zaključiti da je kao cilj bila izdvojena i zajednica bosanskih Hrvata". Stoga se ovaj žalbeni osnov odbacuje.

Mens rea za genocid

Slijede tužiočev prvi i drugi žalbeni osnov, u okviru kojih tužilac iznosi šest argumenata kojima osporava zaključak Pretresnog vijeća da žalilac nije imao nužni *dolus specialis* za genocid. Žalbeno vijeće osvrnuće se na svaki od tih argumenata.

Prvo, tužilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je u obzir uzelo element *mens rea* drugih - odnosno neposrednih izvršilaca krivičnih djela u Prijedoru - umjesto da se usredsredi isključivo na duševno stanje žalioaca. Žalbeno vijeće konstatuje da je jasno da Pretresno vijeće nije sugerisalo da genocidna namjera drugih predstavlja preduslov za osudu žalioaca za genocid. Vijeće je zapravo jednostavno razmotrilo pitanje da li očigledne namjere drugih mogu pružiti indirektno dokaze za žaliočeve vlastite namjere kada se on s tim drugima složio oko sprovođenja kažnjivih planova. Pretresno vijeće je takođe razmatralo neposredne dokaze u vezi sa stanjem svijesti žalioaca, uključujući njegove izjave, i konstatovalo da ti dokazi nisu dovoljni da bi se utvrdilo postojanje genocidne namjere. Žalbeno vijeće u takvom pristupu ne vidi grešku.

Drugo, tužilac tvrdi da Pretresno vijeće nije bilo u pravu kada je od tužioca zatražilo da dokaže namjeru da se pobiju svi bosanski Muslimani na tom području. Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u ispravnost tog argumenta. U samom paragrafu koji tužilac citira u prilog svom argumentu Pretresno vijeće konkretno konstatuje da tužilac nije dokazao da je žalilac htio da se "djelimično uništi muslimanska zajednica". To što Pretresno vijeće govori o strukturama koje su stajale na raspolaganju da se pobiju svi Muslimani predstavlja tek dokaz za to da žalilac nije pokušavao uništiti grupu bosanskih Muslimana u cijelosti ili djelimično. Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je, s obzirom na okolnosti ovog predmeta, zaključilo da žalilac nije imao *dolus specialis* za genocid.

Treće, tužilac tvrdi da je Pretresno vijeće pomiješalo motiv s namjerom pogrešno zaključivši da, budući da je krajnji žaliočev motiv bio da jednostavno ukloni bosanske Muslimane iz Prijedora, on nije namjeravao uništiti grupu kako bi se to postiglo. Međutim, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće izričito uspostavilo razliku između "cilja" operacije - to jest motiva - i metoda koje je žalilac imao namjeru upotrijebiti kako bi taj cilj ostvario. U vezi s ovim drugim, Pretresno vijeće je zaključilo da "nema dovoljno dokaza o postojanju namjere da se to učini tako što bi se djelimično uništila muslimanska zajednica". Pretresno vijeće je konkretno razmatralo da li je žalilac imao namjeru da svoj cilj postigne pomoću konkretnih akcija, uključujući ubijanje i nametanje nehumanih uslova života, što bi, ako je dokazano, predstavljalo genocid. Žalbeno vijeće u tom pristupu ne vidi grešku.

Četvrto, tužilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo jer je propustilo da razmotri žaliočevu namjeru nametanja životnih uslova sračunatih da dovedu do uništenja i usredsredilo se isključivo na djela deportacije. Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće, iako nije konkretno razmatralo da li uslovi koji su vladali u zatočeničkim logorima i konvoji kojima se vršila deportacija predstavljaju dokaz za takvu namjeru, ne mora izričito navesti svaki korak u svojoj analizi. Umjesto da se nepotrebno ponavlja, Pretresno vijeće se pozvalo na svoju analizu iznesenu u prethodnim paragrafima u vezi sa stanjem svijesti žalioaca - na primjer, na svoj zaključak da iz žaliočevih javnih izjava slijedi da je njegova namjera bila tek da raseli bosanske Muslimane, a ne da to stanovništvo i uništi. Ta analiza jednako je primjenjiva na sve navode o genocidnim radnjama, uključujući i nametanje nepodnošljivih životnih uslova na koje je upozorio tužilac. Činjenični nalazi Pretresnog vijeća na drugim mjestima u tekstu presude pokazuju da je Vijeće i te kako bilo svjesno dokaza o užasnim uslovima u logorima i u autobusima kojima su vršene deportacije, no ipak je zaključilo da ti dokazi nisu dovoljni da bi se dokazala *mens rea* za genocid. Žalbeno vijeće u tom pristupu ne vidi grešku.

Peto, tužilac tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da izvuče odgovarajući zaključak iz žaliočevih izjava. Iako se Žalbeno vijeće slaže s tim da izjave mogu predstavljati dokaz za genocidnu namjeru čak ako i ne izražavaju jasan poziv na fizičko uništenje neke grupe, ono na osnovu dokaza u ovom predmetu konstatuje da je Pretresno vijeće na ispravan i razuman način u paragrafu 554 presude uzelo u obzir žaliočeve pogrdne izjave i propagandu. Tužilac stoga nije pokazao da nijedno pretresno vijeće nije moglo ne zaključiti kako su van razumne sumnje žaliočeve izjave bile izraz njegove genocidne namjere.

I konačno, tužilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je svoju analizu podijelilo u kategorije, i to tako što je dokaze o elementu *mens rea* razmatralo odvojeno u vezi s navodima o različitim genocidnim radnjama umjesto da u obzir uzme cjelokupne dokaze, te da je zanemarilo neke kategorije relevantnih dokaza u vezi s elementom *mens rea* žalioaca ili im pridalo nedovoljnu težinu. Žalbeno vijeće se slaže s tužiocem da je takav način razmatranja Pretresnog vijeća raspodijeljen u kategorije zamutio ispravan pristup analizi. Umjesto da izdvojeno razmatra da li je žalilac imao namjeru da grupu uništi putem svake genocidne radnje navedene u članu 4(1)(a), (b) i (c), Pretresno vijeće je trebalo izričito razmotriti da li svi dokazi, uzeti zajedno, ukazuju na genocidno stanje svijesti. Međutim, izgleda da takav rasparčan pristup Pretresnog vijeća nije imao nikakvog uticaja na njegove zaključke. Obrazloženja koja je ono dalo u vezi s članom 4(1)(b) i (c) jednostavno upućuju na analizu stanja svijesti u vezi s članom 4(1)(a), u kojoj je Vijeće zaključilo da naprosto ne postoje dokazi u spisu iz kojih bi slijedilo da je žalilac nastojao uništiti muslimansko stanovništvo. Mora se pretpostaviti da je Pretresno vijeće, kada je donosilo taj zaključak, bilo svjesno vlastitih činjeničnih nalaza, no smatralo je da oni nisu dovoljni da bi se na osnovu njih van razumne sumnje utvrdila namjera.

Nadalje, kada tužilac ulaže žalbu na činjenične nalaze, on snosi težak teret da u to uvjeri Vijeće. Žalbeno vijeće ne može zaključiti da su dokazi u ovom predmetu u tolikoj mjeri nedvosmisleni da je razumno pretresno vijeće bilo *obavezno* zaključiti da je namjera utvrđena van razumne sumnje. Naprotiv, za dokaze se razumno moglo shvatiti da su u skladu sa zaključkom koji Pretresno vijeće jest izvuklo: odnosno, da je žalilac imao tek namjeru da raseli, no ne i uništi, te bosanske Muslimane kao grupu.

Ukratko, prva tri tužiočeva žalbena osnova se odbacuju.

Udruženi zločinački poduhvat

Sada ćemo se osvrnuti na vid odgovornosti u ovom predmetu. U svojoj analizi odgovornosti žalioaca Pretresno vijeće je izričito odbilo da primijeni udruženi zločinački poduhvat kao vid odgovornosti i to usprkos činjenici da se tužilac na njega pozvao i u Optužnici i na suđenju. Umjesto udruženog zločinačkog poduhvata, Pretresno vijeće je primijenilo vid odgovornosti koji je nazvalo "saizvršilaštvo", što je novost u praksi ovog Međunarodnog suda. Iako se nijedna strana u postupku nije žalila na to što je Pretresno vijeće primijenilo ovaj vid odgovornosti, opšta važnost ovog pitanja u primjeni prava opravdava analizu koju će Žalbeno vijeće provesti *proprio motu*. Uvođenje novih vidova odgovornosti u praksu Međunarodnog suda može stvoriti nesigurnost, ako ne i zabunu, prilikom utvrđivanja koje pravne norme strane u postupku treba da koriste u predmetima pred Sudom, kao i u vezi s pravnim normama koje primjenjuju pretresna vijeća. Kako bi se izbjegle takve nedoumice i osiguralo poštovanje vrijednosti dosljednosti i koherentnosti u primjeni prava, Žalbeno

vijeće mora intervenirati kako bi ocijenilo da li je vid odgovornosti koji je primijenilo Pretresno vijeće u skladu s praksom Međunarodnog suda.

Žalbeno vijeće konstatuje da vid odgovornosti "saizvršilaštva", kako ga je definisalo i primijenilo Pretresno vijeće, nema potporu u međunarodnom običajnom pravu niti u uvriježenoj praksi ovog Suda. Budući da je Pretresno vijeće pogriješilo tako što je primijenilo vid odgovornosti koji ne predstavlja valjanu pravnu normu u okviru nadležnosti ovog Suda, njegova odluka u vezi s vidom odgovornosti koji je primijenilo u Prvostepenoj presudi nije valjana. Kako bi se ispravila ta greška, Žalbeno vijeće će primijeniti ispravan pravni okvir - odnosno udruženi zločinački poduhvat - na činjenične zaključke Pretresnog vijeća kako bi utvrdilo da li oni potkrepljuju odgovornost za krivična djela za koja se optuženi tereti.

Iako se u Optužnici ne govori izričito o kategorijama odgovornosti na osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, jasno je ipak iz navoda koji se u njoj iznose da se tužilac namjeravao osloniti kako na prvu tako i na treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata. Na osnovu pomnog preispitivanja Prvostepene presude, Žalbeno vijeće zaključuje da činjenični nalazi Pretresnog vijeća idu u prilog zaključku da je žalilac učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu, čiji je zajednički cilj bio počinjenje zločina protiv čovječnosti, odnosno progona, deportacije i drugih nehumanih djela (prisilno premještanje), sankcionisanih članovima 5(h), 5(d) i 5(i) Statuta, protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su živjeli u Prijedoru. Žalilac je dijelio namjeru da doprinese ostvarenju tog zajedničkog cilja i imao je namjeru da počinji djela u osnovi. Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da iz činjeničnih nalaza Pretresnog vijeća slijedi da je prirodna i predvidiva posljedica provođenja tog zajedničkog (kažnjivog) cilja bila počinjenje krivičnih djela istrebljenja i ubistva. Žalilac, koji je učestvovao u provođenju zajedničkog cilja, pomirio se s vjerovatnim počinjenjem tih krivičnih djela.

S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće zaključuje da činjenični zaključci Pretresnog vijeća idu u prilog žaliočevoj odgovornosti za zločine protiv čovječnosti, odnosno progone, deportaciju i nehumana djela (prisilno premještanje) u skladu s prvom kategorijom udruženog zločinačkog poduhvata, kao i za zločine protiv čovječnosti, odnosno istrebljenje i ubistvo, te za ratni zločin ubistva u skladu s trećom kategorijom udruženog zločinačkog poduhvata.

U raznim dijelovima svojeg žalbenog podneska žalilac je iznio niz argumenata kojima osporava to što Pretresno vijeće *dolus eventualis* koristi kao oblik elementa *mens rea*, tvrdeći da je Pretresno vijeće na nedopustiv način proširilo element *mens rea* koji je uslov za zločine protiv čovječnosti, odnosno ubistvo, istrebljenje i progone, kao i za ratni zločin, odnosno ubistvo, te da je na taj način ono prekršilo načelo *nullum crimen sine lege* i *in dubio pro reo*. Budući da je Žalbeno vijeće utvrdilo žaliočevu odgovornost na osnovu vida odgovornosti kakav je udruženi zločinački poduhvat, ono se na te argumente osvrnulo u kontekstu upravo tog vida odgovornosti.

Žalbeno vijeće primjećuje da je vid odgovornosti udruženog zločinačkog poduhvata prihvaćen kao vid odgovornosti u običajnom pravu već 1992., te da je u praksi Žalbenog vijeća razjašnjeno da se upotrebom elementa *dolus eventualis* u kontekstu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata ne krši načelo *nullum crimen sine lege* i *in dubio pro reo*. Na tom temelju žaliočeva se osporavanja ne mogu održati.

Žaliočevi žalbeni osnovi

Navodi o proširenju Optužnice

Sada ćemo se osvrnuti na prvi žalbeni osnov žalioca koji sadrži tri podosnova u vezi s navodnim 'proširenjem' Optužnice od strane Pretresnog vijeća. U prve dvije podosnove žalilac navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što se oslonilo na "djela" koja su se odigrala van predmetnog vremena na koje se odnosi Optužnica, te stoga što ga je spriječilo u tome da tu navodnu grešku pobije tokom postupka suđenja. Žalbeno vijeće konstatuje da neka od "djela" o kojima govori žalilac predstavljaju materijalne činjenice koje se moraju navesti, dok druga predstavljaju dokaze, koji se ne moraju navoditi. Materijalne činjenice o kojima govori žalilac, uključujući njegove ovlasti i ulogu u udruženom zločinačkom poduhvatu u predmetno vrijeme Optužnice, ispravno su navedeni. Ostala "djela" o kojima govori žalilac zapravo predstavljaju dokaze i stoga nisu morala biti navedena u Optužnici. Osim toga, žalilac nije pokazao, ni pozivanjem na transkript suđenja niti na Prvostepenu presudu, da ga je Pretresno vijeće spriječilo u tome da izvede relevantne dokaze. Stoga se prva dva žalbena podosnova žalioca odbacuju.

U svojem trećem žalbenom podosnovu žalilac tvrdi da na osnovu Optužnice nije bio u dovoljnoj mjeri obaviješten o tome da se njegov status komandanta može iskoristiti kao otežavajuća okolnost prilikom odmjeravanja kazne, te da je stoga bio spriječen da to pitanje pobija tokom suđenja. Žalbeno vijeće konstatuje da taj argument nije u skladu s praksom ovog Suda. Žalbeno vijeće je već ranije konstatovalo da, u smislu načela, ne postoji uslov da tužilac otežavajuće faktore navodi u Optužnici. Stoga se ovaj žalbeni osnov odbacuje.

Pravično suđenje i osujećenje pravde

U svom drugom i trećem žalbenom osnovu, žalilac navodi da je počinjen izvjestan broj grešaka u utvrđivanju činjeničnog stanja i primjeni prava, kojima mu je, kako tvrdi, uskraćeno pravično suđenje, a pravda osujećena. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: kada je odbilo njegov zahtjev za dovođenje pojedinih svjedoka vještaka, kada je odbilo da se usvoji devet izjava svjedoka na osnovu pravila 92bis, kada je odbilo njegov zahtjev da se zbog kršenja odredbi pravila 68 prekine suđenje zbog povrede postupka, kada je na osnovu pravila 92bis usvojilo neke dokaze tužioca, tako što je svjedocima odbrane upućivalo brojna upozorenja na osnovu pravilu 91, te tako što je prihvatilo "nepouzdana i nevjerodostojne" dokaze. Žalbeno vijeće se svakim od ovih navoda detaljno pozabavilo u samoj presudi i odbilo i njih i drugi žalbeni osnov žalioaca, ustanovivši da Pretresno vijeće nije počinilo nijednu grešku.

Žalilac nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće "izvelo nedopustive zaključke na temelju posrednih dokaza" u pogledu stanja svijesti, *mens rea*, i stepena njegovog saznanja o krivičnim djelima koja se vršu u zatvoreničkim logorima, na "ratištu", i uopšte uzev u opštini, te da su greške takve da obesnažuju sve izrečene osude. Žalbeno vijeće podsjeća na to da Pretresno vijeće optuženog može proglasiti krivim samo ako je tužilac van svake razumne sumnje dokazao svaki od elemenata kako datog zločina tako i relevantnog vida krivične odgovornosti. Ovaj standard mjerodavan je za ocjenu kako neposrednih tako i posrednih dokaza. Ako se žalbenim osnovom spori zaključak izveden radi utvrđivanja činjenice na kojoj počiva osuđujuća presuda, onda su zahtjevi ovog standarda ispunjeni samo ako je izvedeni zaključak bio jedini razumni zaključak koji se iz predloženih dokaza mogao izvesti. Razmatrajući ovaj standard, Žalbeno vijeće se u svojoj presudi detaljno pozabavilo alternativnim zaključcima koje je predložio žalilac i ustanovilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je izvelo date zaključke. Imajući u vidu gorenavedeno, Žalbeno vijeće odbacuje treći žalbeni osnov žalioaca.

Član 5

Žalilac u svom četvrtom žalbenom osnovu tvrdi da je Pretresno vijeće počinilo pravnu i činjeničnu grešku u primjeni različitih elemenata člana 5 Statuta.

Široko rasprostranjeni ili sistematski napad

U prvom podosnovu žalbe, žalilac negira da su napadi u Prijedoru bili široko rasprostranjeni ili sistematski, što je preduslov koji se mora ispuniti za krivična djela iz člana 5. Žalilac nije uspio Žalbenom vijeću pokazati po čemu su nalazi Pretresnog vijeća o postojanju sistematskog napada nerazumni u svjetlu ukupnih predloženih dokaza. Stoga Žalbeno vijeće smatra da ne postoji temelj na osnovu kojeg bi se obesnažio nalaz Pretresnog vijeća da je napad bio sistematski. Ustanovivši da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da napad jest bio sistematski, Žalbeno vijeće smatra da zbog ekonomičnosti vođenja sudskog postupka nema potrebe da sada razmatra i pitanje da li je taj napad bio i široko rasprostranjen. Stoga se relevantni argumenti žalioaca odbacuju.

Istrebljenje

U drugom podosnovu žalbe, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće počinilo pravnu grešku kada je istrebljenje okvalifikovalo kao zločin protiv čovječnosti. On tvrdi da se, kako bi se dokazalo krivično djelo istrebljenja, mora ustanoviti kako postojanje "opsežnog plana za kolektivno ubistvo", tako i činjenica da je optuženi za taj plan znao. On nadalje tvrdi da stanje svijesti za istrebljenje zahtijeva namjeru da se ubije veliki broj pojedinaca, te da broj tih ubijenih mora biti izražen u hiljadama kako bi se dosego prag ozbiljnosti i težine potreban za to krivično djelo. Naposljetku, žalilac tvrdi da *dolus eventualis* nije dovoljan da bi se utvrdilo postojanje stanja svijesti traženog za istrebljenje.

Žalbeno vijeće smatra da se u sudskoj praksi Međunarodnog suda postojanje "opsežnog plana za kolektivno ubistvo", znanje za postojanje takvog plana, te minimalni broj žrtava ne smatraju preduslovima za djelo istrebljenja. Žalbeno vijeće takođe smatra da je *dolus eventualis* dovoljan preduslov za stanje svijesti za krivičnu odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata. Budući da žalilac nije pokazao da su nalazi na kojima je Pretresno vijeće zasnovalo ovaj zaključak bili pogrešni, ovaj podosnov žalbe se odbacuje.

Deportacija

Prelazimo sada na podosnov žalbe koji se tiče deportacije. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava na deportaciju zato što nije smatralo da je preduslov za djelo deportacije prisilno raseljavanje izvan granica matične države, te zato što je izvelo zaključak da je žalilac imao namjeru da nesrpsko stanovništvo trajno deportuje. On nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće previdjelo dokaze iz kojih se vidi da je bilo ljudi koji su Prijedor dobrovoljno napustili, te da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da međunarodno pravo ne dozvoljava odlaske koje organizuju međunarodne humanitarne organizacije.

Žalbeno vijeće smatra da je objektivni element, *actus reus*, deportacije prisilno raseljavanje osoba protjerivanjem ili drugim prisilnim radnjama sa mjesta na kojem se one zakonito nalaze, izvan *de jure* granica matične države, ili, u određenim okolnostima, izvan *de facto* granice, bez osnova dopuštenih međunarodnim pravom. Žalbeno vijeće nije našlo nijedan dokaz koji ukazuje na to da premještanje preko linija fronta koje se neprestano mijenjaju može, u skladu s običajnim međunarodnim pravom, predstavljati djelo deportacije. Stoga Žalbeno vijeće zaključuje, a sudija Shahabuddeen izdvaja svoje mišljenje, da je Pretresno vijeće svojim nalazom s tim u vezi zapravo proširilo krivičnu odgovornost dajući krivičnom djelu deportacije opseg veći od onoga koji postoji po međunarodnom običajnom pravu, čime je prekršilo načelo *nullum crimen sine lege*.

Žalbeno vijeće smatra da subjektivni element, *mens rea*, djela deportacije nema za preduslov namjeru da se deportovane osobe ne vrate. Pretresno vijeće je stoga pogriješilo kada je izvelo suprotan zaključak na temelju komentara MKCK-a. Međutim, pokazalo se da ta greška Pretresnog vijeća nema uticaja u ovom konkretnom slučaju.

Što se tiče činjenične osnove vezane za nalaze Pretresnog vijeća o deportaciji, žalilac nije pokazao po čemu razumni presuditelj činjenica ne bi došao do zaključaka o atmosferi prisile koja je vladala u opštini Prijedor do kojih je došlo Pretresno vijeće. Stoga Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije pogriješilo ni u primjeni prava ni u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da odlasci nisu bili dobrovoljni, što ih čini protivzakonitim. S tim u vezi, Žalbeno vijeće smatra da činjenica da je neka nevladina organizacija potpomogla raseljavanje sama po sebi ne čini zakonitim inače nezakonito raseljavanje. Pored toga, iako je raseljavanje iz humanitarnih razloga u nekim situacijama opravdano, Žalbeno vijeće slaže se sa stavom tužioca da ono nije opravdano onda kada je humanitarna kriza koja je dovela do tog raseljavanja upravo rezultat nezakonitih aktivnosti optuženog. U ovom konkretnom slučaju, u dokazima se može naći samo jedan razlog zbog kojeg bi za Muslimane iz Prijedora možda bilo, a možda i ne, bezbjednije da se rasele, a to su opasnosti koje su im prijetile usljed zločinačkog plana progona koji su provodili žalilac i njegovi saizvršioци.

Greška koju je počinilo Pretresno vijeće u pogledu prirode raseljavanja izvan granica kao preduslova za postojanje krivičnog djela deportacije iziskuje od Žalbenog vijeća da primjeni ispravnu definiciju ovog krivičnog djela na činjenične nalaze Pretresnog vijeća. No prije nego što to učini, Žalbeno vijeće *proprio motu* zaključuje da se pojam "drugih nehumanih dijela" iz člana 5(i) Statuta ne može smatrati kršenjem načela *nullum crimen sine lege* budući da ono jest dio međunarodnog običajnog prava. Stoga Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je došlo do zaključka da se osuda za djela prisilnog raseljavanja ne može donijeti na osnovu člana 5(i) Statuta.

Primijenivši ispravnu definiciju djela deportacije, Žalbeno vijeće uvjerilo se da prisilno raseljavanje svjedoka Čehajića, koji je je u konvoju 5. septembra 1992. otišao iz Prijedora i dan kasnije stigao u Karlovac, u Hrvatskoj, predstavlja deportaciju. Međutim, Žalbeno vijeće *proprio motu* smatra da se nekoliko incidenata za koje je Pretresno vijeće ustanovilo da predstavljaju djela deportacije, a prije svega premještanje 1.561 osobe iz logora Trnopolje u opštini Prijedor u Karlovac, ne može sa sigurnošću smjestiti u predmetni period Optužnice. Ostali nalazi Pretresnog vijeća u pogledu prisilnog raseljavanja preko linija fronta između sukobljenih strana, ili između lokaliteta pod srpskom kontrolom, nedovoljan su osnov za izricanje osude za djelo deportacije. Umjesto toga,

Pretno vijeće trebalo je da za te incidente, koji predstavljaju prisilno raseljavanje, izrekne osudu na osnovu člana 5(i) Statuta, odnosno da ih osudi kao prisilno premještanje.

Progona

U pogledu četvrtog podosnova žalbe koji se odnosi na član 5 Statuta, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće spustilo prag dokazivanja za djelo progona tako što je prihvatilo *dolus eventualis* kao element dovoljan da se utvrdi postojanje *mens rea* za radnje u osnovi djela progona. On nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće neadekvatno analiziralo pitanje na koji je način utvrđeno postojanje *dolus specialis* kao preduslova za djelo progona. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pažljivo razmotrilo dokaze o diskriminatornoj namjeri žalioca; ta namjera nije bila ni pretpostavljena ni "prenesena" na njega sa neposrednih izvršilaca. Žalbeno vijeće dalje zaključuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo pri razmatranju dokaza o žaliočevoj *mens rea* za djela progona. Stoga se žaliočevi argumenti odbacuju.

Član 3

U okviru svog petog žalbenog osnova, žalilac pobija osudu izrečenu na osnovu člana 5 za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja. On tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo pri razmatranju dokaza kojima se utvrđuje postojanje nekusa između žaliočevih djela i oružanog sukoba, kako to zahtijeva član 3 Statuta, i to zato što nije analiziralo traženi nesus u odnosu na svaku pojedinu radnju za koju se žalilac tereti. Za razliku od žalioca, Žalbeno vijeće smatra da je, kada se prvostepena presuda sagleda u cijelosti, jasno da je tražena analiza postojanja nekusa zapravo izvršena. Pretresno vijeće je za svaku od tri razmatrane kategorije lišavanja života - u logorima, u konvojima i u opštini - iznijelo dovoljno elemenata koji ukazuju na to da su krivična djela iz člana 3 koja je počinio žalilac povezana sa postojanjem oružanog sukoba. Stoga se ovaj žalbeni osnov odbacuje.

Kumulativne osude

Pređimo sada na četvrti žalbeni osnov tužioca i sedmi žalbeni osnov žalioca, a to su kumulativne osude.

Tužilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbilo da izrekne osude za ubistvo i deportaciju kao zločine protiv čovječnosti, budući da je optuženi već bio osuđen za progone kao zločine protiv čovječnosti, koji, *inter alia*, imaju ista djela u osnovi, navodeći kao razlog svoje uvjerenje da prirodu kažnjivog ponašanja žalioca u cjelini najbolje odražavaju djela progona. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo tako što je izreklo kumulativnu osudu kako za progone tako i za istrebljenje, a da su ta djela zasnovana na istom ponašanju.

Žalbeno vijeće smatra da je kriterij koje treba primjeniti u pogledu kumulativnih osuda jasno uspostavljen u žalbenoj presudi u predmetu *Čelebići*, a dodatno razrađen u žalbenoj presudi u predmetu *Kordić*. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je iskoristilo svoje diskreciono ovlaštenje da izrekne osudu samo za ono krivično djelo za koje je smatralo da najbliže i najsvueobuhvatnije odražava ukupnost kažnjivog ponašanja optuženog. Kada dokazi potkrepljuju izricanje osuda po više tačaka za krivična djela s istim radnjama u osnovi, kriterij uspostavljen u presudama u predmetima *Čelebići* i *Kordić* ne daje Pretresnom vijeću diskreciono ovlaštenje da izrekne jednu ili više odgovarajućih osuda, osim u slučaju da dva krivična djela imaju materijalno različite elemente.

Stav Žalbenog vijeća, od kojeg odstupa sudija Güney, jest da se ispravnom primjenom kriterija za izricanje kumulativnih osuda na ovaj konkretan slučaj dolazi do zaključka da su kumulativne osude dopustive za sljedeće zločine protiv čovječnosti: progone na osnovu člana 5(h) Statuta; deportaciju na osnovu člana 5(d), druga nehumana djela na osnovu člana 5(i); te istrebljenje na osnovu člana 5(b) Statuta. Nije dopustiva jedino kumulativna osuda za ubistvo na osnovu člana 5(a), budući da za dokazivanje tog krivičnog djela nije potrebno dokazati nijedan materijalni element osim onih čije se dokazivanje traži za krivično djelo istrebljenja.

Stoga Žalbeno vijeće odbacuje žaliočevu žalbu u pogledu kumulativnih osuda za progone i istrebljenje. Žalba tužioca se prihvata, ali Žalbeno vijeće *proprio motu* smatra da je nedopustivo izreći osudu za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti jer bi time došlo do nedopustivog kumuliranja te osude sa osudom za istrebljenje.

Odmjeravanje kazne

U svom šestom žalbenom osnovu žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je izreklo kaznu doživotnog zatvora. Žalbeno vijeće je razmotrilo brojne žaliočeve argumente u vezi s tim i odbacilo ih zbog nedostatka merituma. Međutim; ono smatra da Pretresno vijeće jest počinilo tri uočljive greške pri odmjerenju kazne. Žalbeno vijeće će razmotriti ove greške jednu po jednu.

Kao prvo, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odredilo uslove za preispitivanje kazne, budući da je to pravo u nadležnosti zemlje u kojoj se kazna izdržava, te da je prekoračilo svoja ovlaštenja zadirući u ovlaštenja predsjednika Međunarodnog suda, koji u krajnjoj instanci donosi odluku o takvim pitanjima. Žalbeno vijeće ističe da se u dispozitivu presude zemlji u kojoj osuđeni izdržava kaznu nalaže "obaveza preispitivanja kazne poslije izdržanih 20 godina zatvora". Ta obaveza nije u saglasnosti s odredbama Statuta i Pravilnika Međunarodnog suda. Statutom, Pravilnikom, relevantnim Uputstvom za rad i modelom Sporazuma o izdržavanju kazne predviđeno je da pravo osuđenika na pomilovanje ili ublažavanje kazne regulišu važeći pravni propisi države u kojoj on izdržava kaznu. Tim instrumentima takođe je precizno definisana nadzorna uloga Međunarodnog suda u takvim situacijama utoliko što je predsjedniku Međunarodnog suda povjereno ovlaštenje da donese konačnu odluku u svakom pojedinom slučaju. Naložiti državi u kojoj osuđenik izdržava kaznu obavezu da tu kaznu preispita poslije 20 godina u suprotnosti je s pomenutim odredbama budući da se tako datoj državi nameću kako datum preispitivanja tako i relevantni faktori koji se moraju uzeti u obzir prilikom preispitivanja, čime se negiraju tamošnji važeći propisi. Pored toga, povjerivši državi u kojoj se izdržava kazna ovlaštenje da odluči o obustavi daljnjeg izvršenja kazne, Pretresno vijeće faktički predsjedniku suda oduzima ovlaštenje da donese konačnu odluku u pogledu kazne. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće djelovalo *ultra vires* nametnuvši državi u kojoj se izdržava kazna obavezu preispitivanja kazne, čime je počinilo uočljivu grešku.

Kao drugo, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da njegovo zanimanje ljekara predstavlja otežavajuću okolnost pri odmjerenju kazne. Prilikom izvođenja zaključka da se žaliočevo zanimanje ljekara može smatrati otežavajućom okolnošću Pretresno vijeće pozvalo se samo na prvostepene presude iz predmeta *Kayishema i Ruzindana*, te predmeta *Ntakirutimana*. Žalbeno vijeće ne smatra ove presedane uvjerljivim. U predmetu *Kayishema i Ruzindana* Pretresno vijeće jednostavno je navelo da je Kayishema kao ljekar imao moralnu obavezu prema svojoj zajednici, te da to predstavlja otežavajuću okolnost, ali je malo šta reklo u prilog pravnom utemeljenju tog svog zaključka. Izgleda da Pretresno vijeće u predmetu *Ntakirutimana* dužnost ljekara pominje u kontekstu koji je potpuno različit od onoga o kojem rješava ovo Žalbeno vijeće. Iz tih razloga, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće počinilo uočljivu grešku kada je profesiju žalioaca navelo kao otežavajuću okolnost.

Kao treće, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava i zloupotrijebilo svoja diskreciona ovlaštenja kada je zaključilo da je "duga faza priprema i planiranja" otežavajuća okolnost. Žalbeno vijeće ne spori da, kako je primijetio tužilac, duga faza priprema i planiranja može biti otežavajuća okolnost. Iako to nije jasno iz prvostepene presude, Žalbeno vijeće ističe da se čini da je ta duga faza priprema i planiranja okončana zauzimanjem Prijedora (30. april 1992.). Žalbeno vijeće smatra nepravičnim da se pri razmatranju otežavajućih okolnosti u obzir uzimaju nalazi vezani za zbivanja koja su izvan predmetnog perioda Optužnice, a da se pri tom ne obrazloži zbog čega bi to bilo primjereno učiniti u konkretnim okolnostima ovog predmeta. Iz tog razloga, Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće jest počinilo uočljivu grešku.

Žalbeno vijeće razmotrilo je greške koje je počinilo Pretresno vijeće i dolazi do zaključka da se uticaj tih grešaka na kaznu mora smatrati vrlo ograničenim. Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da se jedna od grešaka tiče same kazne. Stoga, imajući u vidu da se trajanje kazne mora preispitati, Žalbeno vijeće će izreći odgovarajuću kaznu koja će propisno odražavati kako kažnjivo ponašanje žalioaca tako i suštinu kazne koju je izreklo Pretresno vijeće.

Sada ću pročitati Dispozitiv presude Žalbenog vijeća.
Gospodine Stakiću, molim vas da ustanete.

Dispozitiv

Iz gore navedenih razloga, ŽALBENO VIJEĆE

U SKLADU S članom 25 Statuta i pravilima 117 i 118 Pravilnika o postupku i dokazima;

IMAJUĆI U VIDU pisane podneske strana u postupku i argumente koje su iznijele na pretresu od 4., 5. i 6. oktobra 2005.;

ZASJEDAJUĆI na otvorenoj sjednici;

UKIDA *proprio motu* nalaz da je žalilac odgovoran kao saizvršilac i ZAKLJUČUJE da je žalilac odgovoran kao saučesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu na osnovu člana 7(1) Statuta;

PRIHVATA, uz izdvojeno mišljenje sudije Güneya, četvrti žalbeni osnov tužioca, ZAKLJUČUJE da su kako kumulativne osude za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (TAČKA 3) i progone kao zločin protiv čovječnosti (TAČKA 6) dopustive, tako i da su kumulativne osude za deportaciju kao zločin protiv čovječnosti (TAČKA 7) i progone kao zločin protiv čovječnosti (TAČKA 6) dopustive, ODLUČUJE da je Pretresno vijeće pogriješilo kada žaliovcu nije izreklo osuđujuću presudu za deportacije, no ZAKLJUČUJE, *proprio motu*, da je osuda za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (TAČKA 3) nedopustivo kumulativna s osudom žaliovcu za istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti (TAČKA 4);

ODBACUJE tužiočevu žalbu u svakom drugom pogledu;

PRIHVATA djelimično, uz izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena, četvrti žalbeni osnov žaliovcu, osobito u vezi s interpretacijom Pretresnog vijeća uslova za deportaciju, i PONIŠTAVA, uz izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena, zaključke o pravnoj odgovornosti za određena djela deportacije, konkretno navedena u presudi;

PRIHVATA, djelimično, šesti žalbeni osnov žaliovcu u vezi s odmjeravanjem kazne;

ODBACUJE žalbu žaliovcu u svakom drugom pogledu;

POTVRĐUJE oslobađajuću presudu izrečenu žaliovcu za genocid (TAČKA 1);

POTVRĐUJE oslobađajuću presudu izrečenu žaliovcu za saučesništvo u genocidu (TAČKA 2);

POTVRĐUJE, uz izdvojeno mišljenje sudije Güneya, osuđujuću presudu izrečenu žaliovcu za istrebljenje, zločin protiv čovječnosti (TAČKA 4);

POTVRĐUJE osuđujuću presudu izrečenu žaliovcu za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja (TAČKA 5);

POTVRĐUJE osuđujuću presudu izrečenu žaliovcu za progone, zločin protiv čovječnosti (TAČKA 6);

ODLUČUJE, uz izdvojeno mišljenje sudije Güneya, da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je proglasilo da žalilac nije kriv za druga nehumana djela (prisilno premještanje), zločin protiv čovječnosti (TAČKA 8);

IZRIČE ukupnu kaznu od 40 godina zatvora, u što se, u skladu s pravilom 101(C) uračunava vrijeme koje je žalilac proveo u pritvoru;

UKIDA dispozitiv Pretresnog vijeća u onom dijelu u kojem se zemlji domaćinu nameće obaveza da preispita žaliočevu kaznu nakon što je proteklo određeno vrijeme;

NALAŽE da u skladu s pravilom 103(C) i pravilom 107 Pravilnika žalilac ostane u pritvoru Međunarodnog suda dok se ne dovrši organizacija prebacivanja u državu u kojoj će izdržavati kaznu.

Gospodine Stakiću, izvolite sjesti.

Molim predstavnika/predstavicu Sekretarijata da stranama u postupku podijeli kopije presude. Zasjedanje Žalbenog vijeća je završeno.

*****